

Tomasz Knepek

ZASADY NIEZALEŻNOŚCI EUROPEJSKIEGO BANKU CENTRALNEGO

Wprowadzenie

Niezależność banku centralnego i dbałość o inflację stały u podstaw stworzenia koncepcji Europejskiego Banku Centralnego (EBC)¹. Ponadto niezależność banku centralnego wynika z powierniczego charakteru współczesnego pieniądza, co oznacza, że o jego sile nabywczej i funkcjach, jakie spełnia w gospodarce, nie decyduje „wewnętrzna” wartość materiału, z którego wytwarzany jest pieniądz, ani też jego wymienialność na złoto, lecz powszechna akceptowalność oparta na zaufaniu społeczeństwa. Dlatego duże znaczenie dla kształtowania się siły nabywczej pieniądza ma postawa instytucji, której powierzono sprawy polityki pieniężnej, czyli banku centralnego².

Fundamentalne znaczenie dla skutecznego prowadzenia polityki pieniężnej i realizacji innych zadań przez banki centralne ma ich niezależność, rozumiana jako pewna autonomia w stosunku do innych organów państwowych. Również EBC został wyposażony w ramy prawne, które gwarantują mu niezależność realizacji jego zadań³. Niezależność EBC charakteryzują wartości oparte o zasady niezależności finansowej, instytucjonalnej, personalnej (osobowej) i funkcjonalnej. Gwarancją realizacji owych wartości jest prawna zasada niezależności EBC i krajowych banków centralnych (KBC) wyrażona w art. 130 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE)⁴.

Z treści art. 130 TFUE⁵ oraz art. 7 protokołu w sprawie Statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego, Statut ESBC i EBC⁶

¹ www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html [dostęp 26.09.2014].

² W. Baka, *Bankowość europejska*, Warszawa 2005, s. 63. Zob. też C. Kosikowski, *Finanse i Prawo Finansowe Unii Europejskiej*, Warszawa 2014, s. 46-56 oraz A. Nowak-Far, *Unia Gospodarcza i Walutowa w Europie*, Warszawa 2001, s. 196-234.

³ H. Gronkiewicz-Waltz, *Europejska Unia Gospodarcza i Walutowa*, Warszawa 2008-2009, s. 121.

⁴ J. Gliniecka: *Europejski System Banków Centralnych* [w:] *System Prawa Finansowego*, t. 4, Warszawa 2010, s. 162-163.

⁵ Wersja skonsolidowana Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, DzUrzUE 2010/C 83/01, www.eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2010:083:FULL&from=PL [dostęp 20.09.2014].

⁶ Protokół nr 4 w sprawie Statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego, DzUrzUE C 115/230, www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/pl_statute_

wynika, że „w wykonywaniu uprawnień oraz zadań i obowiązków, które zostały im powierzone Traktatami i Statutem ESBC i EBC, ani Europejski Bank Centralny, ani krajowy bank centralny, ani członek któregośkolwiek z ich organów decyzyjnych nie zwracają się o instrukcje ani ich nie przyjmują od instytucji, organów ani jednostek organizacyjnych Unii, rządów Państw Członkowskich, ani jakiegokolwiek innego organu. Instytucje, organy lub jednostki organizacyjne Unii, jak również rządy Państw Członkowskich zobowiązują się szanować tę zasadę i nie dążyć do wywierania wpływu na członków organów decyzyjnych Europejskiego Banku Centralnego lub krajowych banków centralnych przy wykonywaniu ich zadań”⁷.

Zasada niezależności finansowej Europejskiego Banku Centralnego

Zasada niezależności finansowej oznacza, że EBC ze swych własnych środków finansuje swoją działalność. Finanse EBC nie są zaliczane do budżetu Unii Europejskiej, choć związane są z jej interesem finansowym. Dochód EBC jest wynikiem udziału w operacjach na rynkach walutowych, emisji banknotów i nakładania rezerw obowiązkowych⁸.

W celu zachowania niezależności finansowej EBC dysponuje odpowiednim kapitałem założycielskim, pochodzącym z wpłat wszystkich krajowych banków centralnych⁹. Dodatkowym rozwiązaniem, zapewniającym niezależność EBC, jest posiadanie przez bank własnego budżetu i własnych źródeł finansowania w postaci kapitału wnoszonego przez banki centralne krajów członkowskich. One zaś posiadają niezależność finansową od rządów.

Niezależność finansowa EBC jest podkreślana przez fakt, że jego rachunkowość (kontrola rachunków) nie jest poddana badaniu przez Europejski Trybunał Obrachunkowy, (ETO)¹⁰, lecz przez niezależnych biegłych rewidentów wyznaczanych z zewnątrz. Ponadto art. 123 ust. 1 TFUE wskazuje, że „zakazane jest udzielanie przez Europejski Bank Centralny lub banki centralne Państw Członkowskich, zwane dalej krajowymi bankami centralnymi, pożyczek na pokrycie deficytu lub jakichkolwiek innych kredytów instytucjom, organom lub jednostkom organizacyjnym Unii, rządowi centralnemu, władzom regionalnym, lokalnym lub innym władzom publicznym, innym instytucjom lub przedsiębiorstwom publicznym Państw Członkowskich, jak również nabywanie bezpośred-

from_c_11520080509pl02010328.pdf [dostęp 20.09.2014].

⁷ Treść przepisów art. 130 TFUE oraz art. 8 Statutu ESBC i EBC dotyczących niezależności EBC jest taka sama.

⁸ H. Gronkiewicz-Waltz, *Europejska Unia...*, s. 125.

⁹ Z. Szpringer, *Niezależność Europejskiego Banku Centralnego*, Biuro Analiz Sejmowych 2008, nr 11, s. 2.

¹⁰ Europejski Trybunał Obrachunkowy został utworzony w celu kontrolowania finansów UE. Jego działania kontrolne koncentrują się na budżecie UE i politykach unijnych, w szczególności na kwestiach dotyczących wzrostu gospodarczego i zatrudnienia, wartości dodanej, finansów publicznych oraz ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu. Trybunał kontroluje wykonanie budżetu UE zarówno pod kątem dochodów, jak i wydatków, www.eca.europa.eu/pl/Pages/ECAWork.aspx [dostęp 21.09.2014].

nio od nich przez Europejski Bank Centralny lub krajowe banki centralne ich papierów dłużnych¹¹. Zakaz ten wszedł w życie wraz z rozpoczęciem drugiego etapu tworzenia Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW), chroni on Eurosystem przed naciskami sektora publicznego o dofinansowanie ze środków banków centralnych. Jest to także zabezpieczenie przed nabywaniem przez Eurosystem długu publicznego na rynku pierwotnym.

EBC i krajowe banki centralne posiadają własne środki finansowe i własne dochody, jak również autonomię organizacyjną. Ich niezależność finansowa i organizacyjna umożliwia Eurosystemowi wypełnianie jego zadań. Kapitał EBC jest subskrybowany i opłacany przez krajowe banki centralne. Statut ESBC i EBC pozwala również EBC na samodzielne określanie warunków zatrudnienia oraz sposobu organizacji swojej struktury wewnętrznej. Ponadto, jako organizacja ponadnarodowa, w strefie państw członkowskich EBC korzysta z przywilejów i immunitetów niezbędnych do wykonywania jego zadań. Protokół w sprawie przywilejów i immunitetów Unii Europejskiej¹² gwarantuje między innymi nienaruszalność siedziby i archiwów EBC oraz nietykalność jego majątku i aktywów. Protokół stwierdza również, że nie mogą one podlegać żadnym ograniczeniom administracyjnym lub prawnym bez zgody Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE)¹³.

Eurosystem nie może udzielać pożyczek organom UE ani krajowym podmiotom sektora publicznego, co dodatkowo wspiera jego niezależność, chroniąc przed wpływami władz publicznych. Ponadto Rada Prezesów EBC ma prawo do uchwalania wiążących rozporządzeń, dotyczących realizacji zadań ESBC oraz w innych przypadkach, wyszczególnionych w określonych aktach prawnych Rady UE¹⁴.

Zasada niezależności instytucjonalnej Europejskiego Banku Centralnego

Wyrazem zasady niezależności instytucjonalnej jest brak konieczności dostosowywania się do wytycznych jakiegokolwiek instytucji unijnej, czy rządów krajów UGW¹⁵. Podstawowym przepisem TFUE, ustanawiającym zasadę niezależności instytucjonalnej EBC, jest wspomniany już wcześniej art. 130 TFUE. W pierwszym zdaniu tegoż przepisu czytamy, że „przy wykorzystywaniu uprawnień oraz wykonywaniu zadań i obowiązków ani EBC, ani krajowy bank centralny, ani członek któregośkolwiek z ich organów decyzyjnych nie zwracają się o instrukcje ani ich nie przyjmują od instytucji czy organów Unii,

¹¹ Art. 21 Statutu ESBC i EBC zawiera podobny zapis.

¹² Protokół nr 7 w sprawie przywilejów i immunitetów Unii Europejskiej, DzUrzUE C 115/266, www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/pl_protocol_7_from_c_11520080509pl02010328.pdf [dostęp 20.09.2014].

¹³ www.curia.europa.eu [dostęp 26.09.2014].

¹⁴ *The European Central Bank, Eurosystem, European System of Central Banks*, European Central Bank 2011, s. 14. Szerzej na temat aktów prawnych wydawanych przez EBC M. Fedorowicz, *Kompetencja prawotwórcza Europejskiego Banku Centralnego*, Studia Europejskie 2010, nr 4, s. 139-156.

¹⁵ M. Mikita, *Proces integracji rynku finansowego UE [w:] Współczesne finanse – stan i perspektywy rozwoju rynku finansowego*, red. D. Dziawgo, Toruń 2008, s. 28.

rządów Państw Członkowskich, ani jakiegokolwiek innego organu”. Sformułowanie art. 130 wprowadza zakaz przyjmowania instrukcji lub zwracania się o nie do jakiegokolwiek innego organu – publicznego lub prywatnego, krajowego lub międzynarodowego – z naciskiem na słowo „instrukcje”. Artykuł 130 nie wyklucza jednak szukania istotnych informacji lub prowadzenia dialogu z wyżej wymienionymi organami.

Zakaz przyjmowania instrukcji uzupełnia zobowiązanie instytucji unijnych oraz organów i rządów Państw Członkowskich do jego przestrzegania. Drugie zdanie art. 130 TFUE stanowi, że powyższe organy Unii „zobowiązują się respektować tę zasadę i nie dążyć do wywierania wpływu na członków organów decyzyjnych EBC lub krajowych banków centralnych przy wykonywaniu ich zadań”. Organy UE są więc zobligowane do powstrzymywania się od udzielania instrukcji członkom organów decyzyjnych EBC oraz krajowych banków centralnych, jak również do powstrzymywania się od wywierania na nie wpływu¹⁶.

Zasada niezależności instytucjonalnej polega na tym, że EBC jest odrębnym organem i nie jest częścią administracji rządowej, może działać niezależnie i został wyposażony w podmiotowość prawną. Zostało to wyrażone w art. 282 ust. 3 TFUE. Przepis ten stanowi, że „Europejski Bank Centralny ma osobowość prawną. Ma wyłączne prawo do upoważniania do emisji euro. Jest niezależny w wykonywaniu swoich uprawnień oraz w zarządzaniu swoimi finansami. Instytucje, organy i jednostki organizacyjne Unii oraz rządy Państw Członkowskich szanują tę niezależność”. Oznacza to, że bank ten działa autonomicznie, jest odrębną osobą prawną, utworzoną na podstawie prawa międzynarodowego. Dzięki takiemu zakresowi niezależności EBC może realizować cele i podejmować decyzje dotyczące polityki pieniężnej, niezależnie od nacisków czy opinii innych organów¹⁷. EBC jest wyposażony we właściwe instrumenty prawne, może wszcząć postępowanie przed TSUE, jeśli uważa, że jego kompetencje zostały naruszone.

Niezależność instytucjonalna jest ograniczona przez procedury przewidziane w Traktacie, które zapewniają przejrzystość działań oraz odpowiedzialność za prowadzenie polityki pieniężnej. Możliwość pewnych ograniczeń, jakie można nałożyć na EBC, potwierdził również TSUE, który w jednym ze swoich orzeczeń uznał, że „z brzmienia artykułu 130 TFUE jasno wynika, że zewnętrzne wpływy, przed którymi przepis ten ma chronić Europejski Bank Centralny i jego organy decyzyjne, to te, które mogą zakłócić wykonywanie zadań, które Traktat i Statut Europejskiego Systemu Banków Centralnych wyznaczył bankowi. Artykuł 130 TFUE ma na celu, co do istoty, ochronę banku przed presją polityczną, aby umożliwić mu skuteczną realizację celów przypisanych do jego zadań, poprzez niezależne wykonywanie określonych uprawnień przyznanych mu w tym celu Traktatem i Statutem. Natomiast uznanie, że bank posiada taką niezależność, nie

¹⁶ H.K. Scheller, *The European Central Bank - History, role and functions*, European Central Bank 2004, 2nd revised edition 2006, s. 126.

¹⁷ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej wyraźnie wymienia EBC jako jedną z instytucji Unii Europejskiej. Ta zmiana statusu prawnego EBC nie ma istotnego wpływu na jego pozycję w systemie instytucjonalnym Unii Europejskiej, gdyż traktat lizboński nie zmienia żadnej z podstawowych cech instytucjonalnych EBC, takich jak podstawowy cel i zadania, prawo do uchwalania aktów prawnych czy własna osobowość prawna i niezależność.

skutkuje całkowitym oddzieleniem go od Unii Europejskiej i wyłączeniem go od każdego przepisu prawa unijnego. Nie istnieją powody, które *prima facie* uniemożliwiają prawodawcy unijnemu przyjęcie, z racji uprawnień przyznanych mu Traktatem i zgodnie z warunkami w nim ustanowionymi, aktów normatywnych, które mogą znaleźć zastosowanie do Europejskiego Banku Centralnego”¹⁸.

Zasada niezależności personalnej Europejskiego Banku Centralnego

Zasada niezależności EBC jest chroniona niczym forteca. Kluczowym ciałem decyzyjnym jest Rada Prezesów. W jej skład wchodzi sześć banków centralnych krajów członkowskich strefy waluty euro oraz sześcioposobowy Zarząd. Prawo europejskie wymaga, aby konstytucje krajowe zapewniały pełną niezależność banków centralnych. Dzięki temu Prezesi wchodzący w skład Rady Prezesów w żaden sposób nie są związani instrukcjami politycznymi. Jest to możliwe tylko w przypadku choroby lub popełnienia przez nich przestępstwa. Zarząd EBC wybierany jest przez Radę Europejską, czyli zgromadzenie premierów (lub prezydentów) krajów członkowskich. Kadencja jego członków trwa osiem lat i również praktycznie niemożliwe jest ich odwołanie.

Wszyscy członkowie Rady Prezesów mają obowiązek reprezentowania interesu strefy euro jako całości, a nie państw, z których pochodzą. Dlatego każdy z nich posiada jeden głos, niezależnie od tego, czy pochodzi z wielkiego czy małego kraju. Większość decyzji podejmowana jest zwykłą większością głosów, a głosowania są tajne.

Statut ESBC i EBC reguluje długość kadencji Prezesów krajowych banków centralnych i członków Zarządu w następujący sposób: kadencja Prezesów krajowych banków centralnych trwa minimum pięć lat, kadencja członków Zarządu EBC trwa osiem lat, bez możliwości wyboru na kolejną kadencję, członkowie Zarządu mogą być odwołani tylko w przypadku niezdolności do sprawowania urzędu lub poważnego uchybienia, a wszelkie spory w tym względzie rozstrzyga TSUE¹⁹.

W 1998 r., kiedy utworzono EBC, wprowadzono zróżnicowany czas trwania mandatów w Zarządzie, aby zapewnić ciągłość jego prac. Pierwszy Prezes EBC został mianowany na osiem lat, a pierwszy Wiceprezes – na cztery lata. Pozostali czterej członkowie Zarządu zostali mianowani odpowiednio na pięć, sześć, siedem i osiem lat.

Członek organu decyzyjnego EBC nie może zostać uznaniowo zdymisjonowany za sposób realizacji polityki w przeszłości. Członkowie tych organów mogą być usunięci ze stanowiska jedynie wówczas, gdy przestaną spełniać warunki konieczne do wykonywania swych funkcji lub dopuszczą się poważnego uchybienia. W takich przypadkach Rada Prezesów lub Zarząd mogą zwrócić się do TSUE o przymusowe zdymisjonowanie. Artykuł 11 ust. 4 Statutu ESBC i EBC stanowi, że „jeżeli członek Zarządu nie spełnia

¹⁸ Orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 10 lipca 2003 r. pomiędzy Komisją Wspólnot Europejskich a Europejskim Bankiem Centralnym, C-11/00. www.curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=48494&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=117538 [dostęp 19.09.2014].

¹⁹ *The European Central Bank, Eurosystem...*, s. 14.

już warunków koniecznych do wykonywania swych funkcji lub dopuścił się poważnego uchybienia, Trybunał Sprawiedliwości może go zdymisjonować na wniosek Rady Prezesów lub Zarządu”.

W takich samych okolicznościach kompetentne władze krajowe mogą zwolnić z urzędu Prezesa krajowego banku centralnego, w zgodzie z procedurami określonymi w Statutach poszczególnych krajowych banków centralnych. Zwolniony Prezes lub Rada Prezesów może wówczas odwołać się do TSUE, który jest właściwy do orzekania w takich przypadkach. W art. 14 ust. 2 Statutu ESBC i EBC czytamy, że „Prezes może zostać zwolniony z urzędu wyłącznie wówczas, gdy nie spełnia już warunków koniecznych do wykonywania swych funkcji lub dopuścił się poważnego uchybienia. Decyzja w tej sprawie może być zaskarżona do Trybunału Sprawiedliwości przez Prezesa, którego dotyczy, lub Radę Prezesów z powodu naruszenia niniejszego Traktatu lub jakiegokolwiek reguły prawnej dotyczącej jego stosowania”. Statuty krajowych banków centralnych rozciągają ochronę przeciwko dymisjom uznaniowym na innych członków organów decyzyjnych krajowych banków centralnych, którzy jednak nie mają prawa odwoływania się od takiej decyzji do TSUE²⁰.

Zasada niezależności funkcjonalnej Europejskiego Banku Centralnego

Zasada niezależności funkcjonalnej charakteryzuje się swobodą określania celu polityki pieniężnej realizowanej w ramach UGW, swobodą wyboru narzędzi do osiągnięcia wytyczonego celu²¹ oraz możliwością wyboru momentu, kiedy zostaną one zastosowane²².

EBC i krajowe banki centralne dysponują wszelkimi instrumentami i kompetencjami niezbędnymi do sprawnego prowadzenia polityki pieniężnej i są upoważnione do niezależnego podejmowania decyzji o sposobie i terminie ich zastosowania²³.

Niezależność funkcjonalna odnosi się do instrumentów i narzędzi, dzięki którym EBC może dążyć do realizacji celów i wykonywania zadań nałożonych w art. 127 TFUE. Samodzielność prowadzenia polityki pieniężnej wyraża się poprzez decyzje o emisji banknotów i ustaleniu stóp procentowych kredytów, zasady operacji otwartego rynku i ustalenia stóp rezerwy obowiązkowej. EBC ograniczony jest tylko przez postanowienia dotyczące zewnętrznej polityki kursowej ESBC, gdyż w tym zakresie decyzje podejmuje Rada UE, po konsultacji z EBC. Europejski Bank Centralny ma także kompetencje pra-

²⁰ Art. 131 TFUE „Każde Państwo Członkowskie zapewnia zgodność swojego ustawodawstwa krajowego, w tym statutu krajowego banku centralnego, z Traktatami i Statutem ESBC i EBC.”; H.K. Scheller, *The European Central Bank – History...*, s. 126-127.

²¹ M. Mikita, *Proces integracji rynku finansowego...*, s. 28.

²² P. Smaga, *Rola niezależności, wiarygodności i polityki informacyjnej EBC w procesie prowadzenia polityki pieniężnej*, Mazowsze. Studia Regionalne 2012, nr 9, s. 29.

²³ *The European Central Bank, Eurosystem...*, s. 14.

wotwórcze – może wydawać rozporządzenia, decyzje, niewiążące opinie i zalecenia oraz inne akty *sui generis*. Może także nakładać na podmioty kary pieniężne i inne sankcje²⁴.

Zasada niezależności funkcjonalnej jest zaakcentowana w przepisach Statutu ESBC i EBC. W art. 3 ust. 3.1 Statutu czytamy, że „zgodnie z art. 127 ust. 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej podstawowe zadania ESBC polegają na: definiowaniu i urzeczywistnianiu polityki pieniężnej Unii, przeprowadzaniu operacji walutowych zgodnie z artykułem 219 wspomnianego Traktatu, utrzymaniu i zarządzaniu oficjalnymi rezerwami walutowymi Państw Członkowskich, popieraniu sprawnego funkcjonowaniu systemów płatniczych”. W tej sprawie przyznano EBC wszelkie uprawnienia konieczne do osiągnięcia głównego celu, jakim jest stabilność cen. Na przykład Eurosystem jest wyposażony w wyłączne kompetencje w dziedzinie polityki pieniężnej, jak również posiada monopol na emisję banknotów. Państwa członkowskie mają prawo do emitowania jedynie monet o niskich nominałach, a wielkość emisji jest zatwierdzana przez EBC. Zatem żaden legalny środek płatniczy nie może zostać wyemitowany bez zgody banku. Zapewnia to EBC pełną kontrolę nad bazą monetarną w strefie euro. Uregulowania instytucjonalne w zakresie polityki kursowej zapewniają spójność zarówno wspólnej polityki pieniężnej, jak i polityki kursowej z celem utrzymania stabilności cen. Z tego samego powodu oficjalne rezerwy walutowe są skupione w Eurosystemie, a EBC kontroluje ich wykorzystanie, jak również wykorzystanie walutowych kapitałów obrotowych państw członkowskich.

Zasada niezależności Europejskiego Banku Centralnego w warunkach globalnego kryzysu finansowego

Zaangażowanie EBC podczas łagodzenia skutków wywołanych globalnym kryzysem finansowym w minionych latach spowodowało dyskusję na temat rzeczywistej niezależności unijnego banku centralnego. Awaryjne zasilenie w płynność rynku finansowego UE, co prawda pozwoliło ustabilizować napięcia, to jednak pojawiły się głosy krytyki co do działań EBC. Zarzucono bankowi naruszenie zasady niezależności, w szczególności niezależności funkcjonalnej. Twierdzono, że EBC, łagodząc skutki kryzysu, naruszył swój podstawowy mandat wynikający z art. 127 ust. 1 TFUE, czyli utrzymanie stabilnego poziomu cen w UE. W wyniku działań podjętych przez EBC z funkcji zrezygnował członek Zarządu EBC Alex Weber, twierdząc, że działanie EBC spowoduje wzrost inflacji i przyniesie katastrofalne skutki dla europejskiej gospodarki. Innym – wydaje się, że poważniejszym – głosem sprzeciwu wobec działań EBC jest skarga niemieckiego polityka Petera Gauweilera, w następstwie której Federalny Trybunał Konstytucyjny 10 kwietnia 2014 r. skierował wniosek do TSUE z pytaniem prejudycjalnym²⁵ – czy

²⁴ Rozporządzenie Europejskiego Banku Centralnego nr 469/2014 z 16 kwietnia 2014 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 2157/1999 w sprawie uprawnień Europejskiego Banku Centralnego do nakładania sankcji (EBC/1999/4), DzUrzUE L 141/51.

²⁵ www.curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=150354&pageIndex=0&doclang=PL&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=444618 [dostęp 04.11.2014].

EBC swoimi decyzjami naruszył mandat z art. 127 ust. 1 TFUE oraz czy naruszył art. 123 Traktatu o zakazie finansowania deficytu państw członkowskich UE?²⁶ Obecnie wyrok TSUE nie jest jeszcze znany, jednak wydaje się, że europejscy sędziowie nie będą mieli łatwego zadania, a oczekiwane orzeczenie może stać się drogowskazem dalszej integracji europejskiej²⁷.

Uwagi końcowe

Zasada niezależności EBC stanowi jeden z najważniejszych elementów w wykonywaniu jego mandatu. Szereg badań prowadzonych przez wielu ekonomistów na przełomie lat 80. i 90. XX wieku pokazało, że im bardziej niezależny jest bank centralny, tym niższa inflacja w danym kraju. Od początku swojego funkcjonowania EBC uważany był za ostoję niezależności w zakresie wykonywania swoich zadań.

Wysuwane są również argumenty przeciw autonomii banku centralnego. Najczęściej podnoszone są kwestie o charakterze ustrojowo-prawnym, a mianowicie, że niezależny bank centralny może stać się ciałem obcym w demokratycznym społeczeństwie, gdyż nie jest poddawany demokratycznym procedurom. Ustosunkowując się do tego zarzutu, podkreśla się, zagadnienie legitymacji demokratycznej banku centralnego, określanie statusu banku centralnego i powoływanie jego władz oraz monitorowanie i kontrolę działalności²⁸.

Niewątpliwie zasada niezależności banku centralnego przyczynia się do prawidłowego wypełniania przez banki swojego mandatu. Sytuacja kryzysowa na rynku UE wymusiła na EBC działania *ultra vires*, które okazały się jedynym skutecznym sposobem walki z zawirowaniami finansowymi. Można mieć wątpliwości, czy program pomocowy EBC nie naruszył zasady niezależności banku centralnego, jednak ratowanie strefy euro przez unijnego „władcę monetarnego” monetarnego okazało się właściwym i słusznym rozwiązaniem.

Streszczenie

Europejski Bank Centralny charakteryzuje się zasadą niezależność, która prezentowana jest w literaturze przedmiotu w czterech aspektach: finansowym, instytucjonalnym, personalnym i funkcjonalnym. Wszystkie cztery zasady stanowią łącznie jedną zasadę niezależności, którą charakteryzuje się większość współczesnych banków centralnych i która decyduje o sukcesie wypełnianego przez bank mandatu. W opracowaniu przedstawiono aspekty prawne zasad niezależności EBC oraz niezależność unijnego „władcy monetarnego”, podczas globalnego kryzysu finansowego.

Słowa kluczowe: Europejski System Banków Centralnych, Europejski Bank Centralny, niezależność, Eurosystem

²⁶ Podstawą pytania prejudycjalnego jest decyzja Rady Europejskiego Banku Centralnego z 6 września 2012 r. dotycząca *Technical features of Outright Monetary Transactions*.

²⁷ Na dzień 1.02.2015 sprawa w toku.

²⁸ W. Baka, *Bankowość...*, s. 64.

The Principle of Independence of the European Central Bank

Summary

The functioning of the European Central Bank is governed by the principle of independence, which is discussed in the literature in four aspects: financial, institutional, personal and functional. Nonetheless, all the mentioned facets constitute a total of one overall principle of independence, which is characteristic of most modern central banks and which determines the successful performance of their functions. The paper discusses the legal aspects of the principles of independence of the ECB and of the sovereign monetary authority exercised during the global financial crisis.

Keywords: European System of Central Banks, European Central Bank, principle of independence, Eurosystem